Stefan Svallfors, *The inner world of research. On academic labor.* Anthem Press, 2020.

I *The inner world of research. On academic labor* ger Stefan Svallfors en fin betraktelse över det för akademiker välkända men ofta osynliggjorda personliga avtrycket i forskning och utbildning. Forskare är sociala varelser med behov av uppskattning, kollegial uppbackning och grupptillhörighet men också av utmaningar, kritiska frågor, andras perspektiv och visst mått av utanförskap. Boken, elegant översatt från svenska till engelska, består av tre kapitel som med sina respektive rubriker kastar ljus över forskarens dubbla roller som både mitt i bland många och som ensamsökare. "Alone together", "In the corner" och "Darkness and light" är mycket välfunna beteckningar på Svallfors seglats genom akademien och livet, alltifrån barndomens Norrland till vuxenlivets tillbakablickar på gemenskaper och möten, samtal med kolleger, framgång och mothugg, lustfyllda ögonblick och monotoni. Att vara ensam tillsammans, stå i hörnet och att färdas i såväl mörker som ljus kan många känna igen oss i, men det är ovanligt att möta forskarens blick på både sig själv och andra på ett för läsaren lärande sätt.

Både kolleger och studenter kan ha stor behållning av denna text, då den pekar bortom metodbokens schematiska förenklingar liksom bortom den hyllande och/eller griniga självbiografin. Här möter läsaren i stället en utlämnande forskares vedermödor och glädjeämnen och får på så sätt syn på sig själv. Som Karl-Ove Knausgård (2019:28) skriver i sin vackra essä, *Oavsiktligt. Om att läsa och skriva*, "Att skriva handlar om att göra något åtkomligt, om att få något att visa sig". Just så läser jag Svallfors bok. Det som visar sig är forskningens inre värld, både lik och olik andra världar, varken glorifierad eller nedgjord.

Ett framträdande tema hos Svallfors är försvaret för balansen mellan ytterligheter. I det första kapitlet, "Alone together", uttrycks genomgående tanken om inte alltför mycket, inte alltför lite. Dynamiska grupper, som bland annat spännande illustreras av Miles Davies ledning av *Kind of Blue*, tillåter improvisation och utsökt samspel medan rivalitet kan slita sönder grupper och omöjliggöra samarbeten. Såväl avundsjuka och grymhet förekommer i forskarvärlden, välfångat i Svallfors egenreflektion: "I haven't only experienced some of my best moments as a researcher working with others, but also some of the worst. Moments that have made me wonder if this is really where I want to be, if I too should not quit this toxic place" (s. 25). Trista upplevelser som de flesta både inom och utanför akademien torde känna igen men Svallfors skonar inte heller sig själv. Även han har fallit i fällan att sära, förödmjuka eller tysta, att framstå smartare på annans bekostnad. Indirekt uppmanas läsaren att erkänna och ångra egna övertramp.

Tänkande och kropp hänger samman, innehåll och form likaså, individ och grupp är ömsesidigt beroende, utanför och innanför betingar varandra. Ensam är inte stark, laget behövs för kreativitet och skicklighet men alltför lika medspelare skapar ingen dynamik. Vissa avsnitt, kanske skrivna i en viss sinnesstämning, betonar vänskap, gillande och bekvämlighet i forskarlaget väl mycket men den eventuella sentimentaliteten bryts mot såväl egna erfarenheter som kollegers iakttagelser. Samarbete och

konkurrens, kompletterande kompetenser och inte alltför olika uppfattningar skapar de bästa forskargrupperna. Ibland tycks dock de där eldsjälarna, entusiasterna, motståndspersonerna akademien också rymmer och behöver försvinna bort så att laget, gruppen, gruppdynamiken blir ansiktslöst. Även om gruppdynamiken är nyckeln till forskningens upptäckter har de färgstarka, besvärliga, påhittiga individerna en viktig roll för att uppnå den, vilket, kan man ju konstatera, Svallfors själv och flera av de intervjuade i boken är exempel på.

I det följande kapitlet, "In the corner" finns biografiska data. Frågan "hur blev jag den jag blev?" ställer nog de flesta av oss under livet. Många söker svaren i barndomen, dess upplevelser, intryck, föräldrar och kamrater. Även Svallfors blickar bakåt och särskilt för att fånga upplevelsen av marginalitet som följt med från tidiga år i det lilla isolerade norrländska skogsarbetsamhället där hans familj skilde ut sig från de andra genom föräldrarnas läraryrken. Läsaren tar del av flera exempel på situationer under uppväxten där samspelet med andra påminde honom om olikheter i uppväxtvillkor och vad dessa inneburit för fortsättningen.

Samhällsvetare beskriver ofta marginalitet på ett negativt sätt relaterat till klass, kön, hudfärg, men sådan var inte Svallfors situation. Hans sociala position var inte osäker, han var inte exkluderad, bara olik de andra. För Svallfors har det flera fördelar att vara lite utanför, lite annorlunda resten, att befinna sig i utkanten. Kanske är det rimligt, som jag uppfattar Svallfors menar, att marginalitet är ett villkor för äkta kreativitet, för förmågan att skapa något nytt, förmodligen är det mer komplicerat. Men det är givande att följa den reflekterande forskarens tankar över både egna erfarenheter och minnen och många referenser till andras för att få en djupare inblick i varför "it can be good to stand in the corner, on the edge, and that it is both valuable and possible to seek the margins." (s. 56).

Man kan, menar Svallfors och jag instämmer, sträva efter och uppnå marginalitet! Man kan skapa en sådan utkantsposition även om det kostar på och ger tvivel, oro och missförstånd. Men genom att välja hörnet i stället för minglet i mitten får man möjlighet att se klarare, gå mot strömmen. Här finns humoristiska poänger utan egentliga svar, som vad som händer om alla står i hörnet så att rummet blir tomt. Likafullt är det knappast ett troligt scenario, åtminstone inte i forskarvärlden. Svallfors själv har valt att ställa sig i och stå kvar i hörnet men placerar genomgående forskargruppen i centrum. Det bäst fungerande teamet konstitueras av olika kompetenser, personligheter och intellektuella preferenser och kan därför sägas tillåta och gynnas också av den som väljer den marginella positionen. Kapitlet "In the corner" är verkligen medryckande och fullt av träffande och personliga kommentarer, både av författaren själv och av andra. Frestelser som att sola sig i glansen, tro man är viktig, få inflytande som akademiker genom anslag, konferenser, åhörare blandas smart upp med bekännelser om rädslan för beroende. Distansen är nödvändig, lättast i förhållande till fienden men än viktigare till vännen.

I kapitel 3, "Darkness and light", tar Svallfors ett fast grepp om forskningens och skrivandets mörka sidor och det självreflekterande anslaget blir än tydligare. Att vara rädd för att misslyckas som forskare, bli påkommen med att vara svag och ångestfylld,

i värsta fall en bedragare, är starkt förknippat med akademins vedermödor. Knappast någon går helt fri från sådana demoner och att lära sig bemästra negativa känslor är ett livsprojekt. Svallfors beskriver dessa kval på ett övertygande sätt utan att på minsta sätt hemfalla åt vare sig ”tyck synd om mig” eller ”se så bra jag lyckats”. I stället ger han en, vad jag kan bedöma, uppriktig och balanserad bild av hur det är eller kan vara att vara forskare. Det ska dock tilläggas att Svallfors är en framgångsrik akademiker med lång tid och många erfarenheter bakom sig som kan tillåta sig en självutlämnande text utan att det skaver.

Mot slutet ger han ett slags programförklaring till bokens utformning, ”en rapport från ett gränsland” (s. 112). Möjligen finns ett visst egenterapeutiskt syfte, menar han, långt mer så än terapi för andra. Men han skriver likafullt utifrån en obehaglig känsla att vi som forskare och forskarvärld driver åt fel håll. Vi håller på att bli ett slags robotar som drivs av andra mål än att söka sanning och skönhet, det goda kan man nog säga, och i stället eftersträvar pengar, anslag, framgång och annan ytlig bekräftelse på att vi lyckas. Ingen forskare kan stå helt fri från den tidens vindar man skolas in i och lär sig hantera för att överleva. Här kunde han tagit ut svängarna mer, särskilt som alltfler forskar, söker medel för olika projekt, blir instrumentella och anpassar sig till rådande trender. Vad gör det med forskningens kvalitet, hur påverkar det drivkraften att göra det man vill och de dynamiska forskargruppernas sammansättning? Det hade varit intressant att få en kritisk blick på dessa fenomen, särskilt från en som innehar en tämligen privilegierad position i det akademiska fältet. Men det är snarare en önskelista än kritik.

Uppmaningen att stanna upp och resonera med sig själv och kolleger och studenter, tydliggöra bevekelsegrunder, viljor och ambitioner, hålla koll på vart man är på väg, torde vara viktiga steg för att bli bättre. Bokens många exempel gör läsningen omväxlande och rik, igenkännbar men också obekant. Jag önskar den många läsare som leder vidare till samtal mellan kolleger om forskningens mening, nytta, värde och våndor.

Margareta Hallberg
Göteborgs universitet